

ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІНИ ПОКАЗНИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДОСТУПНОСТІ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ В УКРАЇНІ

к.ф.-м.н., Лисенко О.А.

доцент кафедри менеджменту НУХТ

На сучасному етапі розвитку одним з критеріїв продовольчої безпеки країни є її здатність забезпечити населення продуктами харчування на рівні повного самозабезпечення, що можливо за умов формування достатнього сукупного платоспроможного попиту та місткості внутрішнього продовольчого ринку. Так у 2012р. середньомісячні загальні доходи одного домогосподарства перевищили доходи, отримані за аналогічний період 2011 р. на 8,4%. При цьому міське домогосподарство отримувало в середньому за місяць більше на 8,3%, аніж за аналогічний попередній період, сільське – на 8,6%. Стосовно домогосподарств з дітьми та без дітей приріст загальних доходів у 2012 р. порівняно з 2011 р. відповідно склав 8,7% і 8,1% [1, с. 197-211; 2, с. 195, 211].

Але, як і в попередні роки всі домогосподарства спрямовували на продовольчі товари більшу частину сукупних витрат: сільські домогосподарства – 57,5%, міські – 52,5%, домогосподарства з дітьми до 18 років – 53,4% свого бюджету, домогосподарства без дітей – 54,1%. Проте дані показники знизилися порівняно з 2011р. за рахунок збільшення частки витрат на купівлю непродовольчих товарів [1].

Проте, незважаючи на зростання загальних доходів, домогосподарства не збільшили вартість добового раціону, що призвело до зменшення частини сукупних витрат на продукти харчування в кожному виді домогосподарств. Також до структурних змін у харчуванні домогосподарств призвела і цінова ситуація на продовольчі товари, яка склалася в Україні у 2012 р. Загалом темп приросту середньодушових загальних доходів домогосподарств у 2012р. порівняно з 2011р. перевищив рівень індексу споживчих цін за цей період: 108% проти 100,8% [3, с. 132].

У 2012р. продукти харчування за рік у цілому подешевшали на 2,9% проти зростання цін на 0,7% у 2011р. При цьому протягом року цінова динаміка мала нерівномірний характер. Від'ємна динаміка цін, яка спостерігалася в осінні місяці пояснюється гарним урожаєм зернових і плодоовочевих культур та реалізацією стабілізаційних заходів Уряду [3, с. 133]. При цьому цінові процеси майже на всі основні товарні групи у 2012р. порівняно з 2011р. мали дефляційний характер, або суттєво нижчі темпи зростання цін.

Так, ціни на хліб і хлібопродукти знизилися на 0,3%. Найбільше здешевлення було зафіксовано на рис (на 13,0%). Також подешевшали продукти переробки зернових – на 7,6% і найбільше – гречані крупи – на 17,2% та пшоно – на 14,6%. Враховуючи, що урожай зернових 2011-2012 рр. був більш ніж достатнім для насичення внутрішнього попиту країни, тому формування цін на ці товари було ринковим при постійному контролі Уряду за невиправданим підвищенням цін окремими постачальниками [3, с. 133]. Але не зважаючи на це відбулося зростання цін у виробництві даного виду продукції на 4,1% завдяки зростанню тарифів на електроенергію та цін реалізації сільськогосподарської продукції, що негативно вплинуло на ефективність діяльності виробників даного виду продукції.

Також, на ринку продовольства відбулося зниження цін на цукор завдяки гарному врожаю цукрових буряків та зниженню світових цін. Протягом року спостерігалася від'ємна динаміка цін на цукор, що призвело до загального зниження цін за рік на 16,8% за виключенням липня та серпня, коли відбулося подорожчання цукру у зв'язку із сезонним підвищенням внутрішнього попиту [3, с. 134]. У виробництві цукру ціни також мали тенденцію до зниження і склали 88,5% у грудні 2012 р. порівняно з аналогічним періодом 2011 р. [4, с. 144]. Зниження цін на цукор призвело до збільшення його споживання домогосподарствами на 3,2%.

Найбільше зниження цін у 2012р. спостерігалось на овочі (на 22,5%) за рахунок великої пропозиції овочевої продукції завдяки гарному врожаю. Серед овочів тільки капуста подорожчала на 15,6%, що, в цілому, не дозволило зрости

рівню споживання овочів, що можна пояснити особливостями харчування українців. Цінова ситуація на ринку фруктів мала загальне зниження у 2012р. на 2,1%, що зумовлено здешевленням яблук на 11,4% та цитрусових на 2,0%, а подорожання такого невластивого для українського споживача продукту як банани на 7,9% [3, с. 135], призвела до загального і найбільшого зростання споживання фруктів домогосподарствами України на 5,9%.

Здешевлення молока та молочних продуктів завдяки відсутності негативних зовнішніх чинників призвело до збільшення споживання даного виду продукції на 2,6%. Проте, у цьому сегменті ринку споживчі ціни формувалися шляхом балансування попиту та пропозиції. Так, за 2012р. подешевшали молоко, сири та сметана, тоді як у 2011р. спостерігалася протилежна тенденція і ціни на ці види продуктів зросли [3, с. 133]. Але, не зважаючи на зниження цін на молоко, у виробництві молочних продуктів зросли ціни на сметану, що призвело до зниження рентабельності виробництва даного виду продукції. На протилежність молочним продуктам суттєве зниження цін на яйця порівняно з 2011 р. не призвело до зростання їх споживання, навіть відбулося зниження на 4,8% порівняно з 2011 р.

На ринку олії та жирів загалом відбулося незначне зниження цін за рахунок здешевлення масла, соняшникової олії та маргарину проти підвищення цін на дані продукти у 2011 р. [3, с. 136], що загалом не дозволила підвищити рівень споживання даного виду продукції. Здешевлення масла вершкового відбулося і у його виробництві, що призвело до зниження ціни виробника на 8,1% проти зростання цін на підприємствах з виробництва олії та тваринних жирів.

Серед основних видів продукції на продовольчому ринку України тільки ціни на м'ясо та м'ясопродукти у 2012р. мали невисокий інфляційний характер, При цьому приріст цін виробників даного виду продукту склав 3,4%, який майже втричі більший за величину приросту споживчих цін. В структурі даного продукту найбільше зросли ціни на ковбасні вироби та субпродукти, на 1,0% та 0,3% – на м'ясо птиці та яловичину [4, с. 144]. У той же час свинина

подешевшала на 1,3%. Проте, не зважаючи на це, загальне зростання цін призвело до зниження споживання м'яса та м'ясопродуктів на 2%.

Таким чином, проведене статистичне дослідження показує, що у 2012 р. середньомісячні доходи зросли більше за середній рівень по країні в сільських домогосподарствах та домогосподарствах з дітьми, що свідчить про тенденції стабілізації рівня життя в сільській місцевості. Внаслідок деякої стабілізації економіки та намічених тенденцій щодо дефляційного характеру цін на деякі основні види продуктів харчування відбулося незначне зниження сукупних витрат на продовольчі товари в усіх видах домогосподарств. Зниження цін на деякі види продуктів харчування призвело до зростання їх споживання, що в цілому поліпшило ситуацію з економічною доступністю даних видів продуктів. Але не зважаючи на тенденцію щодо зниження споживчих цін, або невисокий їх приріст, в харчовій промисловості відбувається випереджаючими темпами зростання цін виробників, що свідчить про негативні наслідки в діяльності підприємств.

Список використаної літератури:

1. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2012 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : статистичний збірник / Відп. за вип. І.І. Осипова. – К. : Державна служба статистики України, 2013. – Ч. I. – 377 с.

2. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2012 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : статистичний збірник / Відп. за вип. І.І. Осипова. – К. : Державна служба статистики України, 2013. – Ч. I. – 377 с.

3. Профацька Н.В. Зміни цін і тарифів на споживчому ринку у 2012 році / Профацька Н.В. // Доповіді з окремих питань соціального і економічного становища України. – К. : Державний комітет статистики України, 2013. – С. 131-139.

4. Коуп Т.В. Зміни цін виробників промислової продукції у 2012 році / Коуп Т.В. // Доповіді з окремих питань соціального і економічного становища

України. – К. : Державний комітет статистики України, 2013. – С. 140-147.